

مقاله پژوهشی - فصلنامه علمی ربیافت

سال بیستم، شماره ۷۴، بهار ۱۴۰۵

صفحه ۱۱۳ تا ۱۳۸

نابرابری اجتماعی و وضعیت بزهکاری در ایران: تحلیلی مبتنی بر نظریه تقلید گابریل تارد

دانشجوی دکترای حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد امارات، دانشگاه آزاد اسلامی، دبی، امارات متحده عربی
aakarami33@gmail.com

علی اکبر کرمی

استادیار گروه حقوق، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول).
m.shadmanfar@ase.ui.ac.ir

محمد رضا شادمانفر*

عضو هیأت علمی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
NouroozK@gmail.com

نوروز کارگری

چکیده

این پژوهش با هدف تحلیل رابطه نابرابری اجتماعی و بزهکاری در ایران بر مبنای نظریه تقلید گابریل تارد انجام شده است. مسئله اصلی تحقیق آن است که نابرابری‌های اقتصادی، آموزشی، نهادی و نمادین چگونه از طریق فرآیندهای تقلید و انتشار اجتماعی به بازتولید الگوهای بزهکارانه منجر می‌شوند. سؤال پژوهش این است که سازوکارهای تقلیدی چه نقشی در گسترش و تثبیت بزهکاری در بستر نابرابری اجتماعی ایران ایفا می‌کنند. فرضیه اصلی بر این مبنا استوار است که ضعف مسیرهای مشروع ارتقای اجتماعی، موجب شکل‌گیری شبکه‌های تقلیدی جرم و تقویت رفتارهای انحرافی می‌شود. روش تحقیق از نوع کیفی و مبتنی بر تحلیل نظری و اسنادی است و با بهره‌گیری از مطالعات داخلی و خارجی، داده‌های آماری و اسناد پژوهشی انجام شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که نابرابری اجتماعی از طریق تضعیف سرمایه فرهنگی، بی‌اعتمادی نهادی، شبکه‌های همسالان و الگوهای منزلتی نامشروع، زمینه بازتولید بزهکاری را فراهم می‌کند. نتایج پژوهش بر ضرورت توجه به سازوکارهای اجتماعی انتقال رفتار در سیاست‌های پیشگیری تأکید دارد.

کلیدواژه: نابرابری اجتماعی، بزهکاری، نظریه تقلید، گابریل تارد، شبکه‌های اجتماعی، ایران.

* نویسنده مسئول: m.shadmanfar@ase.ui.ac.ir

تاریخ تایید: ۱۴۰۴/۰۸/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۰

Social Inequality and Crime in Iran: An Analysis Based on Gabriel Tarde's Theory of Imitation

Ali Akbar Karami

PhD Candidate in Criminal Law and
Criminology, UAE Branch, Islamic Azad
University, Dubai, United Arab Emirates.
Email: aakarami33@gmail.com

**Mohammadreza
Shadmanfar** *

Assistant Professor, Department of Law,
Faculty of Administrative Sciences and
Economics, University of Isfahan, Isfahan,
Iran (Corresponding Author) Email:
m.shadmanfar@ase.ui.ac.ir

Norooz Kargari

Faculty Member, Science and Research
Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
Email: NouroozK@gmail.com

Abstract

This study examines the relationship between social inequality and crime in Iran through the analytical framework of Gabriel Tarde's theory of imitation. The central problem of the research is to explain how economic, educational, institutional, and symbolic inequalities contribute to the reproduction of criminal behavior through processes of social imitation and behavioral diffusion. The primary research question asks how mechanisms of imitation shape the expansion and persistence of criminal behavior within the context of social inequality in contemporary Iran. The study hypothesizes that the weakening of

* Corresponding Author: m.shadmanfar@ase.ui.ac.ir

How to Cite: Karami, A. A., Shadmanfar, M., Kargari, N. (2026). Social Inequality and Crime in Iran: An Analysis Based on Gabriel Tarde's Theory of Imitation, *The Islamic Revolution Approach Quarterly*, 20(74), 113-138

Received: 15/02/2025

Accepted: 04/05/2025

legitimate pathways for social mobility encourages the emergence of imitative criminal networks, thereby reinforcing deviant behavior and facilitating the social transmission of crime. The research adopts a qualitative design based on theoretical and documentary analysis, drawing upon Iranian and international scholarly literature, official statistical reports, criminological studies, and policy documents. The findings indicate that social inequality promotes criminal behavior by weakening cultural capital, undermining institutional trust, reinforcing peer-based criminal networks, and increasing the attractiveness of illegitimate status models. Rather than viewing crime solely as an economic response to deprivation, the study demonstrates that criminal behavior is reproduced through social learning, imitation, and network-based interactions. The research concludes that effective crime prevention policies should focus not only on reducing economic inequality but also on strengthening legitimate social mobility, rebuilding institutional trust, promoting positive social role models, and interrupting the mechanisms through which criminal behaviors are socially transmitted.

Keywords: Social Inequality; Crime; Theory of Imitation; Gabriel Tarde; Social Networks; Iran.

Introduction

Crime has become one of the most significant social challenges confronting contemporary societies, particularly those experiencing widening social and economic inequalities. Traditional criminological explanations have frequently emphasized poverty, unemployment, or individual characteristics as the primary causes of criminal behavior. However, these approaches often overlook the mechanisms through which criminal behavior spreads and becomes socially reproduced. In Iran, increasing income disparities, urban marginalization, unemployment, educational inequality, and declining social trust have intensified concerns regarding the growth and diversification of criminal activities. While previous Iranian studies have largely examined the statistical association between poverty and crime, comparatively little attention has been devoted to understanding how criminal behavior is transmitted through social relationships and networks. Gabriel Tarde's theory of imitation offers an alternative perspective by conceptualizing crime as a socially transmitted phenomenon rather than merely an individual response to deprivation. From this viewpoint, criminal behavior spreads through interpersonal interaction, social learning, symbolic influence, and network diffusion. This study therefore investigates how social inequality facilitates the formation of criminal networks through processes of imitation and

examines the implications of this relationship for crime prevention and social policy in Iran.

Materials and Methods

This research employs a qualitative descriptive-analytical methodology grounded in theoretical and documentary analysis. The analytical framework is primarily based on Gabriel Tarde's theory of imitation, particularly his concepts of imitation, innovation, social diffusion, the laws of imitation, and relational social interaction. Documentary sources include Iranian and international criminological literature, official crime statistics, reports published by governmental institutions, international organizations, and peer-reviewed academic research addressing crime, inequality, urban marginalization, and social learning. The study synthesizes theoretical arguments with empirical evidence concerning economic inequality, educational disparities, symbolic deprivation, institutional weakness, peer influence, and media environments in order to explain the reproduction of criminal behavior in contemporary Iran. Rather than testing causal relationships statistically, the research seeks to construct an integrated theoretical explanation linking structural inequalities with network-based mechanisms of behavioral transmission.

Discussion

The findings suggest that social inequality creates favorable conditions for the emergence and reproduction of criminal behavior through interconnected processes of social imitation. Economic deprivation alone does not automatically generate crime; rather, inequality becomes criminogenic when legitimate opportunities for social mobility decline and alternative models of success become socially attractive. Tarde's theory demonstrates that criminal behavior spreads through interpersonal relationships, peer groups, neighborhoods, prisons, and increasingly through digital communication networks. In Iran, structural inequalities weaken institutional trust, reduce cultural capital, and limit educational opportunities, encouraging marginalized individuals to adopt behaviors observed within their immediate social environment. Symbolic inequality further reinforces this process by increasing the social appeal of illegitimate wealth and status. Criminal success may gradually acquire symbolic legitimacy within disadvantaged communities, encouraging imitation by younger generations. The analysis also indicates that prisons may unintentionally function as environments that reinforce criminal learning when rehabilitation and social reintegration mechanisms remain weak. Consequently, crime is better understood as a socially reproduced phenomenon sustained through networks of interaction rather than solely as the product of individual decision-making or material deprivation.

Results

The study concludes that the relationship between social inequality and crime in Iran extends beyond economic deprivation to encompass broader processes of social learning and behavioral diffusion. Economic, educational, institutional, and symbolic inequalities collectively weaken legitimate pathways of social advancement while strengthening the attractiveness of alternative criminal networks. Peer groups, urban marginalization, media exposure, and prison environments function as important channels through which criminal behaviors are transmitted and normalized. The findings further demonstrate that effective crime prevention requires interventions beyond conventional punitive measures. Policies aimed at reducing social inequality, expanding educational opportunities, strengthening institutional legitimacy, rebuilding social trust, improving post-release reintegration, and promoting legitimate models of social success are essential for interrupting the cycles of criminal imitation. Ultimately, Gabriel Tarde's theory provides a valuable theoretical framework for understanding how crime is reproduced within unequal societies and offers important insights for developing comprehensive social and criminal justice policies in Iran.

مقدمه

بزهکاری به عنوان یکی از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی، همواره مورد توجه پژوهشگران حوزه‌های جامعه‌شناسی، جرم‌شناسی و سیاست‌گذاری اجتماعی بوده است. در جوامع معاصر، گسترش نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، پیچیدگی این پدیده را افزایش داده و تحلیل آن را از سطح رفتارهای فردی به سطح ساختارهای اجتماعی ارتقا داده است. در ایران نیز طی دهه‌های اخیر، هم‌زمان با تشدید شکاف‌های درآمدی، گسترش فقر شهری، حاشیه‌نشینی، بیکاری و کاهش سرمایه اجتماعی، نگرانی‌ها درباره افزایش و تنوع‌یافتن اشکال بزهکاری افزایش یافته است. بخش قابل توجهی از مطالعات داخلی، رابطه میان فقر، بیکاری، نابرابری درآمدی و جرم را بررسی کرده‌اند و عمدتاً بر نقش عوامل اقتصادی در بروز بزهکاری تأکید داشته‌اند. با این حال، بسیاری از این پژوهش‌ها، بزهکاری را صرفاً به عنوان واکنشی مستقیم به محرومیت مادی تحلیل کرده‌اند و کمتر به سازوکارهای اجتماعی انتقال و بازتولید رفتارهای مجرمانه توجه داشته‌اند. در نتیجه، پرسش اساسی درباره چگونگی گسترش، تثبیت و بازتولید الگوهای بزهکارانه در بستر نابرابری اجتماعی، همچنان به طور کامل تبیین نشده است. در این میان، نظریه تقلید گابریل تارد با تمرکز بر فرآیندهای انتشار اجتماعی، شبکه‌های ارتباطی و نقش الگوهای رفتاری، امکان تحلیل متفاوتی از بزهکاری فراهم می‌کند. این نظریه، جرم را نه صرفاً محصول تصمیم فردی یا فشار اقتصادی، بلکه نتیجه امواج تقلیدی در بستر روابط اجتماعی می‌داند. با وجود اهمیت این رویکرد، استفاده از نظریه تارد در تحلیل بزهکاری در ایران بسیار محدود بوده و اغلب پژوهش‌ها از چارچوب‌های ساختاری یا روان‌شناختی استفاده کرده‌اند. از این رو، مسئله اصلی این پژوهش آن است که چگونه می‌توان رابطه میان نابرابری اجتماعی و بزهکاری در ایران را با تکیه بر سازوکارهای تقلید، انتشار اجتماعی و شبکه‌های ارتباطی تبیین کرد. تمرکز بر این مسئله می‌تواند به درک عمیق‌تری از فرآیندهای پنهان بازتولید جرم در جامعه ایران منجر شود و زمینه‌ای نظری برای تحلیل‌های جامع‌تر فراهم آورد.

۲- پیشینه تحقیق

جمالی (۱۴۰۴) در مقاله «بررسی نظریه تأثیر تقلید بر رفتار اجتماعی گابریل تارد» به تحلیل نظریه تقلید اجتماعی از منظر تارد پرداخته است. وی با نقد رویکردهای جبرگرایانه مبتنی بر وراثت و محیط، که در آثار دورکیم و فروید برجسته شده‌اند، بر نقش محوری تقلید در شکل‌گیری رفتار اجتماعی تأکید می‌کند. نویسنده نظریه تارد را در تقابل با «ایدئولوژی مسلط» جامعه‌شناسی معرفی کرده و تقلید را پدیده‌ای ذاتی و گریزناپذیر می‌داند که به‌ویژه در میان فرودستان و در فرآیند همانندسازی با فرادستان نمود می‌یابد. به نظر تارد، افراط در تقلید از عوامل مهم بروز بزهکاری است و جامعه بدون آن قابل تصور نیست.

فضلی و دارابی پناه (۱۳۹۵) در پژوهشی تجربی به تحلیل آثار حبس بر زندانیان زن در پرتو نظریه «قوانین تقلید» گابریل تارد پرداخته‌اند. هدف اصلی این مطالعه بررسی فرآیند یادگیری رفتارهای مجرمانه در محیط زندان بر اساس قوانین سه گانه تقلید است. پژوهش با روش پیمایشی-توصیفی و ابزار پرسشنامه پژوهشگرساخته انجام شده و جامعه آماری آن ۱۳۰ نفر از زنان زندانی در زندان‌های زنجان، قم و اراک بوده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که روابط و معاشرت‌های درون زندان و همچنین تأثیرپذیری از مد، با نوع جرم ارتباط معنادار دارد، در حالی که سابقه‌داری تأثیر معناداری نشان نداده است. نتایج این مطالعه تأیید می‌کند که زندان می‌تواند به‌عنوان بستری برای تقویت فرآیندهای تقلیدی و بازتولید بزهکاری عمل کند.

وظیفه‌دان و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای تجربی به بررسی آثار کیفر حبس بر زندانیان بر اساس نظریه یادگیری و تقلید گابریل تارد پرداخته‌اند. این پژوهش با تمرکز بر زندانیان مشهد نشان می‌دهد که محیط زندان به‌عنوان یک فضای اجتماعی بسته، زمینه تقویت فرآیندهای تقلیدی و انتقال رفتارهای انحرافی را فراهم می‌کند. یافته‌ها حاکی از آن است که زندانیان تازه‌وارد از طریق تعامل با افراد باسابقه، الگوهای مجرمانه را می‌آموزند و حتی پس از آزادی نیز این الگوها را بازتولید می‌کنند. نویسندگان با استفاده از روش پیمایشی و مصاحبه، نشان می‌دهند که حبس، در صورت فقدان برنامه‌های بازپروری، می‌تواند به تقویت شبکه‌های بزهکارانه و بازتولید جرم منجر شود.

متولی‌زاده نایینی (۱۳۹۹) در پژوهش خود به بررسی نظریه جرم‌شناختی تقلید گابریل تارد در پرتو آموزه‌های اسلامی پرداخته است. نویسنده با رد دیدگاه‌های زیست‌گرایانه، بر یادگیری مشاهده‌ای و نقش محیط اجتماعی در شکل‌گیری رفتار مجرمانه تأکید می‌کند. این مطالعه با تبیین قوانین سه گانه تقلید شامل تقلید از نزدیکان، تقلید از فرادستان و تلفیق الگوها، نشان می‌دهد که بزهکاری از طریق تعاملات اجتماعی و همانندسازی رفتاری گسترش می‌یابد. یافته‌ها بیانگر آن است که از منظر تارد، بزهکاران حرفه‌ای محصول فرآیندهای تقلیدی هستند و تکرار جرم نیز در همین چارچوب قابل تبیین است. پژوهش همچنین با رویکرد تطبیقی، بر نقش اختیار فردی در آموزه‌های اسلامی در کنار تأثیر تقلید اجتماعی تأکید می‌کند.

طاهری کیا و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش خود به بررسی مفهوم تغییرات اجتماعی و ایدئولوژی در اندیشه گابریل تارد پرداخته‌اند. آنان با تکیه بر سنت فلسفی لایب‌نیتس و تحلیل‌های برونو لاتور، جامعه‌شناسی تارد را ذیل مفهوم «ایدئولوژی ترجمه» صورت‌بندی می‌کنند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که تارد جامعه را پدیده‌ای پویا می‌داند که از طریق فرآیندهای تقلید، تناقض و تطبیق دچار تحول می‌شود. نویسندگان تأکید می‌کنند که نوآوری‌های اجتماعی ابتدا در سطح خرد شکل می‌گیرند و سپس از طریق تقلید گسترش می‌یابند و می‌توانند با ایدئولوژی مسلط وارد چالش شوند.

کرمی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهش خود به بررسی رویکرد اجتماعی در سیاستگذاری کیفری ایران پس از انقلاب اسلامی بر مبنای نظریه تقلید گابریل تارد پرداخته‌اند. نویسندگان با تحلیل دیدگاه‌های کلاسیک درباره ماهیت دولت و مجازات، نشان می‌دهند که بخشی از سیاست‌های کیفری معاصر ایران، از جمله کاهش مجازات‌ها و گسترش مجازات‌های جایگزین، با رویکردهای اجتماعی همخوانی دارد. این پژوهش با تکیه بر نظریه تقلید تارد، این سیاست‌ها را در چارچوب تأثیرگذاری الگوهای رفتاری و اصلاح شبکه‌های اجتماعی تبیین می‌کند. یافته‌ها بیانگر آن است که نظام حقوقی ایران ظرفیت بهره‌گیری گسترده‌تر از رویکردهای اجتماعی مبتنی بر نظریه تارد را دارد. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای بوده است.

گارد هوس و همکاران (۲۰۲۵) در رساله دکتری خود به بازخوانی مبانی رابطه‌ای عاملیت در اندیشه گابریل تارد پرداخته‌اند و چارچوبی فلسفی برای تحلیل مسئولیت در عصر هوش مصنوعی ارائه می‌دهند. نویسنده با تکیه بر متافیزیک تارد، مبتنی بر تقلید، نوآوری و تعامل میان «موناها»، دوگانه فرد و جامعه را به چالش می‌کشد. این پژوهش نشان می‌دهد که کنش اجتماعی از تعاملات سطح خرد میان موجودیت‌های دارای باور و میل شکل می‌گیرد. گارد هوس با پیوند اندیشه تارد به موناشناسی لایب‌نیتس، عاملیت را امری اساساً رابطه‌ای معرفی می‌کند و آن را مبنایی برای بازنگری مفاهیم مسئولیت حقوقی در مواجهه با فناوری‌های نوین، به‌ویژه هوش مصنوعی، می‌داند.

کرولو و همکاران (۲۰۲۱) در فصلی از کتاب خود به تحلیل قوانین تقلید گابریل تارد در چارچوب منطق اجتماعی احساسات پرداخته‌اند. آنان با تکیه بر مفهوم «میل-باور»، نشان می‌دهند که احساسات نقش محوری در شکل‌گیری کنش اجتماعی و فرآیندهای تقلیدی دارند. این پژوهش تأکید می‌کند که روابط اجتماعی نه تنها بر پایه عقلانیت، بلکه بر اساس سرایت عاطفی و پیوندهای احساسی سامان می‌یابند. نویسندگان نقش کنشگران اصلی در انتقال هیجانات، کارکرد عاطفی دین به‌عنوان عامل انسجام اجتماعی، و تأثیر احساسات بر سازمان‌دهی جمعی را برجسته می‌سازند و نظریه تارد را به‌عنوان چارچوبی برای فهم پویایی عاطفی جامعه باز تفسیر می‌کنند.

نوآوری تحقیق

نوآوری اصلی این پژوهش در بازخوانی رابطه نابرابری اجتماعی و بزهکاری در ایران بر مبنای نظریه تقلید گابریل تارد و تمرکز بر سازوکارهای اجتماعی بازتولید جرم نهفته است. برخلاف بخش عمده‌ای از مطالعات داخلی که بزهکاری را عمدتاً در چارچوب عوامل اقتصادی، فقر و بیکاری تحلیل کرده‌اند، این پژوهش با رویکردی جامعه‌شناختی-تفسیری، فرآیندهای انتشار اجتماعی، شبکه‌های تقلیدی و الگوهای منزلتی را در کانون تحلیل قرار داده است. از نظر نظری، این مطالعه با به کارگیری منسجم مفاهیم کلیدی تارد شامل تقلید، اختراع، قانون فواصل، قانون تمایل و انتشار اجتماعی، الگویی تحلیلی برای تبیین بزهکاری در بستر نابرابری ارائه می‌دهد که در پژوهش‌های پیشین کمتر مورد توجه

قرار گرفته است. پیوند میان نابرابری اقتصادی، نابرابری نمادین، ضعف نهادی، سرمایه فرهنگی و شبکه‌های همسالان در قالب یک چارچوب یکپارچه تاردی، از نوآوری‌های مفهومی این تحقیق به‌شمار می‌آید. از نظر روش‌شناختی، پژوهش حاضر با تلفیق تحلیل نظری، مطالعات اسنادی و بهره‌گیری از داده‌های پژوهشی داخلی و خارجی، رویکردی چندبعدی به مسئله بزهکاری اتخاذ کرده است. این رویکرد، امکان عبور از تحلیل‌های تک‌عاملی و سطحی را فراهم ساخته و زمینه بررسی چرخه بازتولید جرم در سطوح فردی، شبکه‌ای و نهادی را مهیا کرده است. از منظر کاربردی نیز، نوآوری پژوهش در تمرکز بر اصلاح جریانهای تقلیدی به‌عنوان محور سیاست‌های پیشگیرانه است. برخلاف رویکردهای صرفاً کیفی، این مطالعه بر ضرورت مداخله در شبکه‌های اجتماعی، بازسازی نظام منزلتی و تقویت الگوهای مشروع اجتماعی تأکید می‌کند و افق جدیدی برای سیاست‌گذاری اجتماعی و کیفی در ایران پیشنهاد می‌دهد.

۳- چارچوب نظری: نظریه تقلید گابریل تارد

نظریه تقلید گابریل تارد یکی از بنیادی‌ترین چارچوب‌های جامعه‌شناختی در تبیین رفتار اجتماعی و به‌ویژه بزهکاری است که بر نقش تعاملات ذهنی و فرایندهای انتشار اجتماعی تأکید می‌کند. برخلاف رویکردهای زیست‌گرایانه یا جبرگرایانه قرن نوزدهم، تارد رفتار انسانی را محصول جریانهای ارتباطی، همانندسازی و یادگیری اجتماعی می‌داند. بارنز نشان می‌دهد که از نظر تارد، جامعه نه مجموعه‌ای از ساختارهای صلب، بلکه شبکه‌ای زنده از روابط ذهنی است که در آن ایده‌ها، باورها و رفتارها دائماً در حال انتقال‌اند (Barnes, 1919:252-260). این دیدگاه امکان تحلیل جرم را به‌عنوان پدیده‌ای پویا و اجتماعی فراهم می‌کند، نه صرفاً انحرافی فردی یا بیولوژیک. بنابراین، از همان ابتدا، نظریه تارد جرم را در متن روابط اجتماعی و فرآیندهای تقلیدی قرار می‌دهد.

۳-۱ تقلید، اختراع و منطق انتشار اجتماعی

در مرکز نظریه تارد، دو مفهوم «اختراع» و «تقلید» قرار دارد. اختراع به تولید الگوی جدید فکری یا رفتاری اشاره دارد و تقلید سازوکاری است که آن الگو را در سطح جامعه گسترش می‌دهد. تارد تأکید می‌کند که هیچ پدیده اجتماعی بدون فرآیند تقلید نمی‌تواند تداوم یابد (Tarde, 1903: 14-21). تریفت نشان می‌دهند که در تفسیر معاصر از تارد، اختراع و تقلید نوعی «اقتصاد اجتماعی» می‌سازند که در آن ایده‌ها مانند کالا مبادله می‌شوند (Barry & Thrift, 2007: 512). این تحلیل نشان می‌دهد که رفتارها، از جمله رفتار مجرمانه، در یک بازار نمادین گردش می‌کنند و تنها زمانی تثبیت می‌شوند که قابلیت تقلید پیدا کنند. از این منظر، جرم زمانی به پدیده‌ای پایدار تبدیل می‌شود که از سطح کنش فردی عبور کرده و به الگوی اجتماعی قابل بازتولید بدل گردد. این نکته توضیح می‌دهد چرا برخی اشکال بزهکاری در دوره‌هایی خاص به‌سرعت گسترش می‌یابند. تارد این فرآیند را در قالب سه قانون اصلی تبیین می‌کند: فواصل، تمایل و تلفیق (Tarde, 1903: 34-41).

رخ می‌دهد. قانون تمایل نشان می‌دهد که تقلید عمدتاً از گروه‌های دارای منزلت بالاتر به پایین جریان می‌یابد. قانون تلفیق نیز بر تحول تدریجی الگوها تأکید دارد. بورش با بازخوانی جامعه‌شناسی شهری تارد نشان می‌دهد که این قوانین چگونه در فضاهای شهری عمل می‌کنند و محلات خاص به کانون‌های انتشار الگوهای رفتاری تبدیل می‌شوند. (Borch, 2005: 85-88) تحلیل بورش نشان می‌دهد که نظریه تقلید توان تبیین فضایی و شبکه‌ای جرم را نیز داراست. از منظر تحلیلی، این سه قانون نشان می‌دهند که بزهکاری نه تصادفی است و نه صرفاً فردی، بلکه تابع منطق انتشار در شبکه‌های اجتماعی است. هر جا شبکه متراکم‌تر و الگوهای مجرمانه مشروعرتر باشند، احتمال گسترش جرم افزایش می‌یابد.

۲-۳ فرد، عاملیت و روابط اجتماعی در نظریه تارد

یکی از ویژگی‌های مهم نظریه تارد، تفسیر خاص او از عاملیت انسانی است. تارد فرد را نه موجودی کاملاً خودمختار و نه کاملاً منفعل می‌داند، بلکه کنشگر را محصول روابط تقلیدی معرفی می‌کند. (Tarde, 2000: 63-65) کینگ تأکید می‌کند که تارد نوعی «عاملیت رابطه‌ای» ارائه می‌دهد که در آن فرد در بستر شبکه‌های اجتماعی معنا پیدا می‌کند. (King, 2016: 48-50) این دیدگاه میان فردگرایی مطلق و ساختارگرایی سخت قرار می‌گیرد و امکان تحلیل دقیق‌تری از رفتار مجرمانه فراهم می‌سازد. گاردهاوس نیز در رساله خود نشان می‌دهد که از نظر تارد، کنش انسانی همواره درون میدان روابط تقلیدی شکل می‌گیرد و بدون درک این میدان، فهم رفتار ممکن نیست. (Gardhouse, 2025: 112-115) این امر نشان می‌دهد که مسئولیت فردی در نظریه تارد همواره نسبی و زمینه‌مند است. نیزن مفهوم «عموم‌ها» در اندیشه تارد را برجسته می‌کند و نشان می‌دهد که افکار عمومی خود محصول فرآیندهای تقلیدی است. (Niezen, 2014: 45-47) این نکته اهمیت رسانه‌ها و فضای ارتباطی را در گسترش الگوهای رفتاری برجسته می‌سازد. از این منظر، این رویکرد امکان فهم جرم به‌عنوان نتیجه برهم کنش عاملیت فردی و فشارهای شبکه‌ای را فراهم می‌کند. مجرم نه صرفاً قربانی ساختار است و نه کاملاً مختار، بلکه در میدان تقلید اجتماعی کنش می‌کند.

۳-۳ جرم به‌مثابه پدیده‌ای اجتماعی و مازاد جمعی

در حوزه جرم‌شناسی، تارد جرم را نوعی «مازاد اجتماعی» می‌داند که از فرآیندهای تقلیدی منحرف‌شده پدید می‌آید. (Tarde, 1903: 92-95) او معتقد است همان سازوکاری که هنجارها را منتقل می‌کند، می‌تواند انحراف را نیز بازتولید کند. تونکونوف نشان می‌دهد که در جرم‌شناسی تارد، جرم نه اختلال در نظم، بلکه بخشی از پویایی اجتماعی است. (Tonkonoff, 2014: 64-67) این تحلیل جرم را درون منطق تولید اجتماعی قرار می‌دهد، نه بیرون از آن. رنویل نیز تأکید می‌کند که تارد نخستین کسی بود که جرم را از سطح زیست‌شناسی به سطح شبکه‌های اجتماعی منتقل کرد. (Renneville,

(108-110: 2018) این انتقال، مبنای نظری مهمی برای جرم‌شناسی مدرن فراهم ساخت.

بریگنتی با تحلیل مفهوم «جمعیت» در اندیشه تارد نشان می‌دهد که در شرایط تجمع و تراکم اجتماعی، فرآیند تقلید تشدید می‌شود (Brighenti, 2010: 296-299). این امر توضیح می‌دهد که چرا در برخی موقعیت‌های جمعی، رفتارهای خشونت‌آمیز یا مجرمانه به سرعت گسترش می‌یابند. این دیدگاه، جرم را پدیده‌ای برآمده از تعاملات اجتماعی می‌داند که در بستر شبکه‌های ارتباطی خاص تشدید می‌شود؛ از این رو، مهار بزهکاری مستلزم مداخله در فرآیندهای تقلیدی و الگوهای انتقال رفتار است، نه صرفاً اعمال مجازات فردی..

۳-۴ نظریه تقلید در خوانش‌های معاصر

در مطالعات معاصر، نظریه تارد با رویکردهایی چون نظریه کنشگر-شبکه پیوند خورده است. ماررو-گیامون نشان می‌دهد که تارد پیش‌درآمدی بر نظریه شبکه‌ای کنشگران بوده است (Marrero-Guillamón, 2013: 408-410). این تحلیل بر نقش اشیا، فناوری و رسانه‌ها در گسترش تقلید تأکید می‌کند. پاپلیلود نیز مفهوم «تعامل‌پذیری» را در چارچوب تارد بررسی می‌کند و نشان می‌دهد که رفتار در بستر ارتباطات دوسویه شکل می‌گیرد (Papililoud, 2004: 90-93). این دیدگاه، نظریه تقلید را برای تحلیل جوامع دیجیتال نیز قابل استفاده می‌سازد. سرولو با تمرکز بر عواطف در اندیشه تارد نشان می‌دهد که تقلید صرفاً عقلانی نیست، بلکه عاطفی نیز هست (Cerulo, 2021: 44-46). نکته توضیح می‌دهد که چرا برخی الگوهای مجرمانه به سرعت محبوب می‌شوند. واکر نیز کاربرد نظریه تقلید در آموزش نیروهای انتظامی را بررسی کرده و نشان می‌دهد که فهم الگوهای تقلیدی می‌تواند در پیشگیری مؤثر باشد (Walker, 2022: 71-74). این خوانش‌ها نشان می‌دهد که نظریه تارد همچنان ظرفیت بالایی برای تحلیل پدیده‌های معاصر، از جمله بزهکاری، دارد و محدود به زمینه تاریخی خود نیست.

۴- نابرابری اجتماعی و وضعیت بزهکاری در ایران

مطابق گزارش دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، فقدان رشد اقتصادی در کنار نابرابری‌های شدید اقتصادی و اجتماعی به افزایش جرم و خشونت در جوامع منجر می‌شود. به عبارت دیگر، رشد ضعیف اقتصادی توأم با توزیع نابرابر ثروت، از عوامل مهم برانگیزاننده جرم به‌ویژه در میان گروه‌های محروم و جوانان شناخته شده است. این یافته‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که معضل جرم و خلافکاری را نمی‌توان جدا از ساختارهای اقتصادی و نابرابری‌های اجتماعی تحلیل کرد (UNODC, 2021).

۴-۱ روند بزهکاری در ایران

آمارهای رسمی و گزارش‌های رسانه‌ای داخلی نیز حاکی از افزایش جرم، به‌ویژه سرقت، در سال‌های اخیر است. بر اساس گزارشی منتشر شده در پایگاه خبری رویداد۲۴، آمار سرقت در یک دهه اخیر رشد قابل توجهی داشته و افزایش آن با عواملی همچون

تورم، بیکاری و گسترش فقر در ارتباط دانسته شده است. این گزارش با اشاره به انواع مختلف سرقت از جمله جیب‌بری، موبایل‌قاپی، سرقت سیم‌کشی و اموال عمومی، روند صعودی این جرم را به خوبی نشان می‌دهد و تأکید می‌کند که سرقت پس از جرائم مرتبط با مواد مخدر، در زمره مهم‌ترین جرائم کشور قرار گرفته است. این داده‌ها بیانگر آن است که بزهکاری، به‌ویژه در حوزه جرائم خرد و اقتصادی، طی سال‌های اخیر افزایش یافته است (رویداد ۲۴، ۱۴۰۲).

۴-۲ فقر و نابرابری اقتصادی و بزهکاری

مطالعات نشان می‌دهد که فقر و نابرابری اجتماعی از مهم‌ترین زمینه‌های ارتکاب جرم هستند. پژوهشگران دانشگاه آزاد اسلامی در مطالعه‌ای تحلیلی - توصیفی خاطر نشان کرده‌اند که «فقر و نابرابری اجتماعی» دو عامل بنیادین در شکل‌گیری و گسترش بزهکاری‌اند؛ به طوری که در مناطق محروم و حاشیه‌نشین ایران پیوند مستقیم و معناداری میان این متغیرها و افزایش نرخ جرائم چون سرقت و خشونت خیابانی مشاهده شده است. به بیان دیگر، فقدان دسترسی پایدار به منابع مالی، خدمات اجتماعی و فرصت‌های شغلی همراه با نابرابری اقتصادی موجب می‌شود افراد برای تأمین نیازهای اولیه زندگی مجبور به ارتکاب جرم شوند (نورایی و دالکی، ۱۴۰۴). در این شرایط، سرمایه اجتماعی کاهش یافته و شکاف طبقاتی و حس تبعیض تشدید می‌شود که خود زمینه بروز رفتارهای ضدقانونی را فراهم می‌سازد.

مطالعه‌ای در سطح استان‌های کشور نیز نشان می‌دهد که نابرابری درآمدی به طور مستقیم با نرخ جرم مرتبط است. نتایج این پژوهش اقتصادی - جرم‌شناختی حاکی از آن است که استان‌هایی با نابرابری درآمدی بالاتر، نرخ بالاتری از جرائم عمدی (از جمله قتل) و سرقت وسایل نقلیه دارند؛ به طوری که اثر نابرابری بر بزه سرقت نسبت به قتل عمد قوی‌تر است. این یافته‌ها نشان می‌دهد بالا بودن فاصله طبقاتی و درآمدی در یک منطقه، رشد جرم را تشدید می‌کند، به‌ویژه آن دسته از جرائمی که اغلب واکنشی به فشارهای معیشتی‌اند (مداح، ۱۳۹۰: ۸۸-۸۰).

۴-۳ حاشیه‌نشینی و فرهنگ فقر

پهنه‌های حاشیه‌ای شهرها و فرهنگ حاکم در آن‌ها از عوامل ساختاری مهم در بروز جرم معرفی شده‌اند. یک مطالعه میدانی در شیراز نشان داده است که عناصری از «فرهنگ فقر» مانند نداشتن پس‌انداز، احساس سرخوردگی، میل به انزوا و نبود حمایت خانواده در مناطق پایین‌شهر رابطه معنی‌داری با گرایش جوانان به رفتارهای بزهکارانه دارد. به بیان دیگر، تربیت در شرایط فقر مزمن و حاشیه‌نشینی موجب می‌شود برخی جوانان احساس کنند دستیابی به اهداف مشروع‌شان ممکن نیست و لذا به بزهکاری روی می‌آورند (احمدی و ایمان، ۱۳۸۴: ۱۰۹-۱۰۲).

گزارش‌های میدانی نیز وضعیت اجتماعی و فرهنگی حاشیه‌نشینان کلان‌شهرها را در این چارچوب تأیید می‌کند. برای نمونه، خبرنگار ایسنا در گزارشی از تبریز می‌نویسد که

مناطق «پایین شهر» به دلیل تمرکز فقر، بیکاری، نابرابری و محرومیت از خدمات شهری، به بستری برای بروز و تشدید انواع ناهنجاری‌های اجتماعی و فرهنگی تبدیل شده‌اند؛ ناهنجاری‌هایی از جمله اعتیاد و بزهکاری که نه تنها اهالی این محلات بلکه کل شهر را در معرض آسیب قرار می‌دهد. این وضعیت باعث شده شکاف اجتماعی عمیق‌تر شود و کودکان و نوجوانان محلات حاشیه‌نشین گاه به خود به معضلی برای امنیت شهری تبدیل شوند (خوش‌خبر، ۱۴۰۴).

روند رو به رشد حاشیه‌نشینی نیز همراه با افزایش جرم گزارش شده است. به گفته مقام‌های قوه قضائیه، جمعیت حاشیه‌نشین کشور حدود ۱۱ میلیون نفر است. مدیر کل پیشگیری جرم قوه قضائیه هشدار داده که در این مناطق «۲۴ نقش منفی» قابل تعریف است و بسیاری از بزهکاری‌ها از دل حاشیه‌نشینی‌ها بیرون می‌آید. به این ترتیب، گسترش محلات فقیرنشین و عدم توجه کافی به کاهش شکاف‌های شهری، از مهم‌ترین عوامل ساختاری مؤثر بر افزایش جرم در ایران دانسته شده است (نصیری و همکاران، ۱۴۰۲: ۵۳۹-۵۳۳).

۴-۴ پیامدهای اجتماعی بزهکاری

پیامدهای اجتماعی جرائم بزهکارانه در ایران نیز قابل توجه است. پژوهشگران جرم‌شناسی معتقدند تشدید نابرابری‌ها و فقر اجتماعی نه تنها امنیت روانی و اجتماعی جامعه را تضعیف می‌کند، بلکه به بازتولید جرم در لایه‌های مختلف جامعه منجر می‌شود. از این منظر، افزایش بزهکاری و دیگر انحرافات اجتماعی خود حلقه‌ای معیوب ایجاد می‌کند که با کاهش اعتماد عمومی به نهادها، افزایش ناامنی و بحران‌های هویتی همراه است (نورایی و دالکی، ۱۴۰۴). همچنین، فقر و تورم بالا موجب تضعیف سرمایه اجتماعی و کاهش اعتماد عمومی شده و فشارهای اقتصادی زمینه‌ساز رفتارهای پرخطر و غیرقانونی می‌شوند؛ به گونه‌ای که بزهکاری‌های خرد و حتی عمده به واکنش اجتماعی نسبت به محرومیت معیشتی بدل می‌شود (شادی‌طلب و حجتی کرمانی، ۱۳۸۷).

۴-۵ ضعف سیاست‌های عمومی

پایان‌بخش این تحلیل به نقش سیاست‌های عمومی در بروز و مدیریت بزهکاری اختصاص دارد. کارشناسان تاکید می‌کنند که ساختارهای ناکارآمد حمایتی موجب شده فشارهای معیشتی لایه‌های ضعیف جامعه افزایش یابد و جرائم اقتصادی پاسخ به این فشارها باشد. نویسنده نشریه «جهان صنعت» نتیجه می‌گیرد که «ضعف در نظام تأمین اجتماعی، ناکارآمدی بیمه‌های بیکاری و نبود حمایت‌های هدفمند» آسیب‌پذیری اقتصادی خانوارهای ضعیف را بالا برده و سرقت را به واکنشی اجتماعی به فشارهای معیشتی تبدیل کرده است. به بیان دیگر، غفلت از توزیع عادلانه فرصت‌ها و ارائه حمایت‌های اجتماعی برای اقشار آسیب‌پذیر، انباشت نارضایتی و بزه را تشدید کرده است (جهان صنعت، ۱۴۰۴).

از سوی دیگر، مدیران انتظامی کشور نیز اذعان دارند صرف اقدامات انتظامی و قضائی برای مهار بزهکاری کافی نیست و باید به پیشگیری اجتماعی اولویت داد. به هر حال، روشن است که بدون اصلاحات جامع در ساختار اقتصادی و اجتماعی (از جمله ایجاد اشتغال پایدار، گسترش عدالت آموزشی و نظام حمایتی) و بدون مقابله با شکاف طبقاتی و محرومیت، مبارزه با چرخه معیوب بزهکاری در ایران با دشواری مواجه خواهد بود. در نتیجه، عدم توجه به علل ساختاری جرم، فرصت سوءاستفاده برای مرتکبان را افزایش داده و اثر پیشگیرانه سیاست‌های کیفری را ضعیف می‌کند.

۵- تحلیل نابرابری و بزهکاری در ایران بر مبنای نظریه تقلید گابریل تارد

در این بخش، بزهکاری در ایران با تکیه بر نظریه تقلید تارد و تمرکز بر نابرابری‌های اقتصادی، نمادین، آموزشی و نهادی تحلیل می‌شود. محور اصلی بحث، بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی، الگوهای منزلتی، رسانه‌ها و چرخه‌های بازتولیدی جرم در گسترش و تثبیت رفتارهای انحرافی است.

۵-۱ نابرابری اجتماعی، شبکه‌های تقلیدی و بازتولید بزهکاری در ایران

در نظریه تقلید گابریل تارد، بزهکاری نتیجه انتخاب‌های منفرد فردی نیست، بلکه محصول فرآیندهای انتشار اجتماعی در بستر روابط نابرابر است. تارد تصریح می‌کند که «کنش اجتماعی پیش از آنکه عقلانی باشد، تقلیدی است» (Tarde, 1903: 14). این گزاره نشان می‌دهد که افراد در مواجهه با فشارهای اقتصادی و اجتماعی، الگوهای موجود در محیط خود را بازتولید می‌کنند، نه اینکه مستقل از زمینه تصمیم بگیرند. در شرایط نابرابری، این فرآیند تقلیدی می‌تواند به بازتولید الگوهای انحرافی منجر شود. بارنز در تحلیل اندیشه تارد تأکید می‌کند که جامعه شبکه‌ای از اذهان است که در آن رفتارها به صورت موجی منتشر می‌شوند (Barnes, 1919: 258). بر اساس این دیدگاه، زمانی که الگوهای غیرقانونی در یک محیط اجتماعی تثبیت شوند، به تدریج به «هنجار غیررسمی» تبدیل می‌شوند. این تحلیل به ما اجازه می‌دهد بزهکاری را نه به عنوان واکنش لحظه‌ای به فقر، بلکه به مثابه نتیجه تثبیت تدریجی الگوهای رفتاری در شبکه‌های محروم بفهمیم.

در ایران، پژوهش‌های تجربی نیز این پیوند ساختاری را تأیید کرده‌اند. مداح نشان می‌دهد که افزایش نابرابری درآمدی در استان‌های کشور با رشد معنادار جرائم عمدی و سرقت همراه بوده است (مداح، ۱۳۹۰: ۱۱۵). این یافته نشان می‌دهد که شکاف اقتصادی صرفاً یک متغیر اقتصادی نیست، بلکه زمینه‌ای اجتماعی برای شکل‌گیری الگوهای انحرافی فراهم می‌کند. در چارچوب تارد، این وضعیت را می‌توان ناشی از فعال‌شدن قانون «تمایل به تقلید از بالادستان» دانست؛ یعنی افراد محروم، در تلاش برای دستیابی به الگوهای موفقیت، به روش‌های غیرقانونی گرایش پیدا می‌کنند (Tarde, 1903: 37). تریفت مفهوم تقلید در اندیشه تارد را نوعی «اقتصاد اجتماعی» توصیف می‌کند که در آن ایده‌ها و رفتارها همانند کالا مبادله می‌شوند (Barry & Thrift, 2007: 512). بستر ایران، این مفهوم کمک می‌کند بفهمیم چگونه موفقیت مالی حاصل از فعالیت‌های

غیرقانونی در برخی محلات به سرمایه نمادین تبدیل می‌شود و دیگران را به تقلید ترغیب می‌کند. پژوهش ایزدی و پیرایی نیز نشان می‌دهد که نابرابری درآمدی با افزایش جرائم مالکیتی رابطه مثبت دارد (Izadi & Pirae, 2012: 45). این رابطه نشان می‌دهد که رفتار مجرمانه در برخی موارد به راهبردی برای جبران محرومیت اقتصادی بدل می‌شود. از منظر فضایی، بورش نشان می‌دهد که فضاهای شهری متراکم، انتشار امواج تقلیدی را تسریع می‌کنند (Borch, 2005: 87). این تحلیل با یافته‌های مطالعات شهری ایران همخوان است که تمرکز جرم در مناطق حاشیه‌ای را گزارش کرده‌اند (شفیعی و شفیعی، ۱۳۹۵: ۶-۴). تراکم جمعیت، ضعف کنترل نهادی و همگونی اجتماعی در این مناطق، شرایطی فراهم می‌کند که در آن رفتارهای بزهکارانه به سرعت بازتولید می‌شوند. این وضعیت دقیقاً با قانون فواصل تارد هم‌راستا است که بر نقش تماس نزدیک در انتقال رفتار تأکید دارد (Tarde, 1903: 34). تونکونوف جرم‌شناسی تارد را مبتنی بر مفهوم «مازاد اجتماعی» می‌داند؛ به این معنا که جرم در شرایط خاص به بخشی از پویایی جامعه تبدیل می‌شود (Tonkonoff, 2014: 66). در ایران، ترکیب نابرابری، بیکاری و حاشیه‌نشینی می‌تواند چنین مازادی تولید کند که به صورت شبکه‌های پایدار بزهکاری بازتولید می‌شود نشان می‌دهد که بزهکاری صرفاً نتیجه فقر نیست، بلکه حاصل تثبیت الگوهای انحرافی در ساختار اجتماعی نابرابر است.

۵-۲ شبکه‌های همسالان، رسانه‌ها و فضای مجازی در گسترش بزهکاری از منظر نظریه تقلید تارد در ایران

در نظریه تقلید گابریل تارد، شبکه‌های اجتماعی نزدیک مهم‌ترین بستر انتقال الگوهای رفتاری محسوب می‌شوند. تارد تأکید می‌کند که «تقلید عمدتاً در روابطی رخ می‌دهد که تماس روانی و عاطفی در آن‌ها قوی است» (Tarde, 1903: 34). این اصل نشان می‌دهد که گروه‌های همسالان، خانواده و محیط‌های روزمره نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری رفتارهای فرد دارند. از این منظر، نوجوانان و جوانان به دلیل وابستگی عاطفی و هویتی به گروه همسالان، بیش از سایر گروه‌های سنی در معرض یادگیری رفتارهای بزهکارانه قرار می‌گیرند.

بر همین اساس، پژوهش‌های داخلی نیز نشان داده‌اند که گروه همسالان یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در گرایش به بزهکاری در ایران است. در یک مطالعه تجربی، نقش دوستان ناباب و شبکه‌های غیررسمی در شکل‌گیری رفتارهای انحرافی نوجوانان برجسته شده است (مداح، ۱۳۹۰: ۷۷-۷۹). این یافته‌ها نشان می‌دهد که نوجوانان در بسیاری از موارد، نه بر اساس ارزیابی عقلانی پیامدها، بلکه در فرآیند همانندسازی با گروه مرجع خود به سمت بزهکاری سوق داده می‌شوند. این الگو با تحلیل تارد همخوان است که رفتار انحرافی را نتیجه «همسان‌سازی اجتماعی» می‌داند (Tarde, 1903: 41).

کینگ در تفسیر معاصر نظریه تارد، مفهوم «عاملیت رابطه‌ای» را مطرح می‌کند و نشان می‌دهد که کنش فردی همواره در بستر شبکه‌های اجتماعی معنا پیدا می‌کند (King,

(52: 2016) این دیدگاه کمک می‌کند تا فهمیده شود که چرا در ایران، نوجوانان ساکن مناطق محروم یا خانواده‌های آسیب‌دیده، بیشتر در معرض بزهکاری قرار دارند. در چنین شرایطی، شبکه همسالان جایگزین نهادهای رسمی جامعه‌پذیری می‌شود و الگوهای غیررسمی را بازتولید می‌کند.

در کنار شبکه‌های همسالان، رسانه‌ها و فضای مجازی نیز به‌عنوان بسترهای جدید تقلید اجتماعی نقش فزاینده‌ای در گسترش بزهکاری دارند. تارد در آثار متأخر خود به نقش وسایل ارتباط جمعی در تسریع امواج تقلیدی اشاره می‌کند (Tarde, 2000: 97). از نظر او، رسانه‌ها مرزهای مکانی تقلید را از میان برمی‌دارند و امکان سرایت الگوها را در مقیاس وسیع فراهم می‌سازند. این امر در عصر شبکه‌های اجتماعی اهمیتی دوچندان یافته است. مطالعات داخلی نیز نشان می‌دهند که مصرف گسترده محتوای خشونت‌آمیز و مجرمانه در فضای مجازی می‌تواند نگرش نوجوانان نسبت به جرم را تغییر دهد و آن را عادی‌سازی کند (مداح، ۱۳۹۰: ۸۰). این فرآیند را می‌توان مصداق «تقلید غیرمستقیم» در نظریه تارد دانست؛ یعنی فرد بدون تماس مستقیم با مجرم، از طریق رسانه با الگوهای انحرافی آشنا می‌شود و آن‌ها را درونی می‌کند (Tarde, 1903: 52). بریگنتی با تحلیل رفتار جمعی در اندیشه تارد نشان می‌دهد که هیجانات جمعی و بازنمایی‌های رسانه‌ای می‌توانند موج‌های تقلیدی قدرتمندی ایجاد کنند (Brighenti, 2010: 297). در ایران، انتشار گسترده اخبار مربوط به سرقت‌های موفق، زندگی مجرمان مشهور یا نمایش ثروت‌های نامشروع در شبکه‌های اجتماعی می‌تواند چنین موج‌هایی را تقویت کند. در این شرایط، جرم نه تنها پنهان نمی‌شود، بلکه به الگوی قابل مشاهده و حتی جذاب تبدیل می‌شود. نیزن مفهوم «عموم‌ها» را در اندیشه تارد برجسته می‌کند و نشان می‌دهد که افکار عمومی خود محصول فرآیندهای تقلیدی است (Niezen, 2014: 48). در بستر ایران، فضای مجازی نوعی «عموم دیجیتال» ایجاد کرده است که در آن نگرش‌ها و ارزش‌ها با سرعت بالا بازتولید می‌شوند. اگر در این فضا، رفتارهای انحرافی با واکنش منفی کافی مواجه نشوند، به تدریج مشروعیت اجتماعی پیدا می‌کنند.

از منظر ماررو-گیامون، نظریه تارد امکان تحلیل شبکه‌ای جنبش‌ها و کنش‌های اجتماعی را فراهم می‌کند (Marrero-Guillamón, 2013: 410). این مسئله را می‌توان به شبکه‌های بزهکارانه نیز تعمیم داد. در ایران، برخی باندهای مجرمانه از شبکه‌های اجتماعی برای جذب نیرو، آموزش روش‌های جرم و ایجاد هویت جمعی استفاده می‌کنند. این پدیده نشان می‌دهد که فناوری‌های ارتباطی جدید، ساختار تقلید را از حالت محلی به سطح فرامحلی ارتقا داده‌اند. در نهایت، بررسی شبکه‌های همسالان و رسانه‌ها از منظر نظریه تقلید نشان می‌دهد که بزهکاری در ایران صرفاً محصول فقر یا ضعف نظارت نیست، بلکه نتیجه ترکیب نابرابری ساختاری با شبکه‌های فعال انتقال الگوهای انحرافی است. در چنین شرایطی، سیاست‌های پیشگیری باید معطوف به تقویت شبکه‌های اجتماعی سالم، ارتقای سواد رسانه‌ای و ایجاد الگوهای جایگزین مثبت در

فضای عمومی باشد؛ زیرا بدون مداخله در جریانهای تقلیدی، کنترل پایدار بزهکاری ممکن نخواهد بود.

۳-۵ نابرابری نمادین، منزلت اجتماعی و «تقلید از موفقیت نامشروع» در ایران از منظر نظریه تارد

در نظریه تقلید گابریل تارد، رفتار اجتماعی صرفاً به انگیزه‌های مادی محدود نمی‌شود، بلکه عمیقاً با مسئله منزلت، اعتبار و شناسایی اجتماعی پیوند دارد. تارد تأکید می‌کند که افراد نه تنها از دیگران «رفتار» را تقلید می‌کنند، بلکه «ارزش‌گذاری اجتماعی» آن رفتار را نیز بازتولید می‌کنند (Tarde, 1903: 58). به بیان دیگر، آنچه تقلید می‌شود صرفاً کنش نیست، بلکه معنای اجتماعی کنش است. این نکته برای فهم بزهکاری در جوامع نابرابر اهمیت بنیادین دارد.

بارنز نشان می‌دهد که در اندیشه تارد، میل به تقلید همواره با میل به کسب منزلت همراه است (Barnes, 1991: 271). افراد تلاش می‌کنند خود را به الگوهای شبیه کنند که در جامعه مورد تحسین یا توجه قرار می‌گیرند. در شرایطی که مسیرهای مشروع ارتقای منزلت مسدود باشد، الگوهای نامشروع می‌توانند جایگزین شوند. این تحلیل کمک می‌کند بفهمیم چرا در برخی بسترهای اجتماعی ایران، ثروت‌های نامعلوم، رانت، فساد یا فعالیت‌های غیرقانونی به تدریج به نماد «موفقیت» تبدیل می‌شوند.

در همین راستا، کینگ مفهوم «جذابیت اجتماعی الگوها» را در نظریه تارد برجسته می‌کند و نشان می‌دهد که افراد به سمت الگوهای کشیده می‌شوند که قدرت نمادین دارند (King, 2016: 55). در ایران، شکاف شدید میان سبک زندگی طبقات مرفه و اکثریت جامعه، موجب شکل‌گیری نوعی «فاصله منزلتی» شده است. پژوهش‌های اجتماعی نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از جوانان، موفقیت اقتصادی را معیار اصلی ارزش اجتماعی می‌دانند، حتی اگر این موفقیت از مسیرهای غیرشفاف حاصل شده باشد (شفیعی و شفیعی، ۱۳۹۵: ۵). این وضعیت زمینه روانی تقلید از الگوهای نامشروع را فراهم می‌کند.

بری و تریفت با تحلیل اقتصاد تقلید در اندیشه تارد نشان می‌دهند که رفتارهای اجتماعی در یک «بازار نمادین» رقابت می‌کنند (Barry & Thrift, 2007: 518). در این بازار، الگوهایی که بیشترین توجه، ثروت یا نفوذ را کسب کنند، شانس بیشتری برای تکثیر دارند. در بستر ایران، گسترش نمایش ثروت در شبکه‌های اجتماعی، تبلیغ سبک زندگی تجملی و برجسته‌سازی چهره‌های رانتی، موجب می‌شود الگوی «موفقیت سریع» به‌عنوان مدل مطلوب جا بیفتد. این فرآیند به‌طور غیرمستقیم مشروعیت اجتماعی فعالیت‌های غیرقانونی را افزایش می‌دهد.

تونکونوف در بازسازی جرم‌شناسی تارد تأکید می‌کند که جرم زمانی گسترش می‌یابد که به منبع اعتبار اجتماعی تبدیل شود (Tonkonoff, 2014: 69). در چنین شرایطی، مجرم نه به‌عنوان فرد منحرف، بلکه به‌عنوان «فرد زرننگ» یا «موفق» بازنمایی می‌شود. در ایران، برخی مطالعات کیفی نشان داده‌اند که در مناطق محروم، افراد دارای درآمد

نامشروع گاه به عنوان الگوی موفقیت شناخته می‌شوند (مداح، ۱۳۹۰: ۸۶-۸۰). این بازنمایی اجتماعی، فرآیند تقلید را تقویت می‌کند. برگشتی با تحلیل رفتار جمعی نشان می‌دهد که منزلت اجتماعی اغلب در بستر هیجانات جمعی بازتولید می‌شود (Brighenti, 2010: 301). در شرایط بحران اقتصادی، ناامیدی و احساس محرومیت نسبی، جامعه مستعد پذیرش الگوهای جایگزین موفقیت می‌شود. در چنین فضایی، فردی که از طریق فعالیت‌های غیرقانونی به رفاه رسیده باشد، می‌تواند به نماد مقاومت یا زرنگی بدل شود. این پدیده، از منظر تارد، نشانه فعال‌شدن موج تقلیدی مبتنی بر منزلت است. سرولو با تمرکز بر بعد عاطفی نظریه تارد نشان می‌دهد که تقلید همواره با هیجاناتی مانند حسرت، تحسین و خشم همراه است (Cerulo, 2021: 45). در ایران، ترکیب نابرابری اقتصادی با احساس ناکامی اجتماعی، هیجان‌هایی تولید می‌کند که زمینه روانی تقلید از موفقیت نامشروع را تقویت می‌کند. فردی که خود را محروم می‌بیند، در مواجهه با الگوی موفقیت غیرقانونی، ممکن است آن را نه به عنوان انحراف، بلکه به عنوان «راه نجات» تلقی کند.

از منظر فضایی نیز، بورش نشان می‌دهد که الگوهای منزلتی در محیط‌های شهری خاص متراکم می‌شوند (Borch, 2005: 92). در محلاتی که فرصت‌های شغلی محدود و سرمایه اجتماعی ضعیف است، نمایش ثروت نامشروع تأثیر بیشتری بر تخیل اجتماعی دارد. یافته‌های مطالعات شهری ایران نیز نشان می‌دهد که در برخی مناطق حاشیه‌ای، منزلت اجتماعی بیش از آنکه به تحصیلات یا شغل وابسته باشد، به قدرت مالی وابسته است (حسین بر و حسین بر، ۱۴۰۱). این الگو با منطق تقلید تارد هم‌راستا است. در نهایت، تحلیل نابرابری نمادین نشان می‌دهد که بزهکاری در ایران فقط واکنشی به فقر نیست، بلکه پاسخی به بحران منزلت است. هنگامی که نظام اجتماعی نتواند مسیرهای مشروع کسب احترام و اعتبار را فراهم کند، الگوهای نامشروع جایگزین می‌شوند و از طریق فرآیند تقلید بازتولید می‌گردند (Tarde, 2000: 104). بنابراین، سیاست‌های کاهش جرم باید نه تنها بر توزیع درآمد، بلکه بر بازسازی نظام ارزش‌گذاری اجتماعی نیز تمرکز کنند؛ در غیر این صورت، الگوهای نامشروع همچنان جذاب باقی خواهند ماند.

۵-۴ نابرابری آموزشی، سرمایه فرهنگی و بازتولید بزهکاری در ایران از منظر نظریه تقلید تارد

در نظریه تقلید گابریل تارد، فرآیند جامعه‌پذیری نقشی اساسی در شکل‌گیری الگوهای رفتاری ایفا می‌کند. تارد تأکید می‌کند که ارزش‌ها، هنجارها و مهارت‌های اجتماعی از طریق تقلید در محیط‌های آموزشی و فرهنگی منتقل می‌شوند (Tarde, 1903: 63). بیان دیگر، مدرسه، خانواده و نهادهای فرهنگی، کانون‌های اصلی تولید و بازتولید الگوهای مشروع رفتار هستند. زمانی که این نهادها دچار ضعف ساختاری شوند، فرآیند انتقال هنجارهای اجتماعی مختل شده و زمینه برای گسترش رفتارهای انحرافی فراهم می‌شود.

بارنز نشان می‌دهد که در اندیشه تارد، آموزش یکی از مهم‌ترین سازوکارهای تثبیت نظم اجتماعی است، زیرا امکان انتقال پایدار الگوهای رفتاری را فراهم می‌کند (Barnes, 269: 1919). از این منظر، نابرابری آموزشی به معنای نابرابری در دسترسی به الگوهای مشروع زندگی است. افرادی که از آموزش باکیفیت محروم‌اند، نه تنها مهارت‌های اقتصادی کمتری کسب می‌کنند، بلکه فرصت کمتری برای درونی‌سازی هنجارهای اجتماعی دارند.

در ایران، پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که شکاف آموزشی میان مناطق شهری برخوردار و مناطق محروم روستایی و حاشیه‌ای قابل توجه است. مطالعات نشان می‌دهد که نرخ ترک تحصیل و افت تحصیلی در مناطق کم‌برخوردار بالاتر است و این مسئله با افزایش آسیب‌های اجتماعی همراه است (شفیعی و شفیع، ۱۳۹۵: ۶). از منظر تارد، این وضعیت به معنای تضعیف یکی از مهم‌ترین کانال‌های انتقال تقلید مثبت است.

کینگ مفهوم «یادگیری اجتماعی» در اندیشه تارد را برجسته می‌کند و نشان می‌دهد که آموزش رسمی، بستری برای شکل‌گیری عاملیت مسئولانه است (King, 2016: 53). هنگامی که این بستر تضعیف شود، نوجوانان به ناچار الگوهای جایگزین را در شبکه‌های غیررسمی می‌یابند. در ایران، پژوهش‌های اجتماعی نشان داده‌اند که نوجوانان بازمانده از تحصیل یا دارای عملکرد تحصیلی ضعیف، بیشتر در معرض بزهکاری قرار دارند (حسین بر و حسین بر، ۱۴۰۱). این یافته نشان می‌دهد که شکست آموزشی، زمینه روانی و اجتماعی گرایش به الگوهای انحرافی را فراهم می‌کند.

بری و تریفت با تحلیل اقتصاد تقلید نشان می‌دهند که سرمایه فرهنگی نیز همچون سرمایه اقتصادی در فرآیند رقابت اجتماعی نقش دارد (Barry & Thrift, 2007: 516). در جامعه‌ای که مدارک تحصیلی، مهارت‌های زبانی و فرهنگی و دسترسی به منابع آموزشی نابرابر توزیع شده است، افراد فاقد سرمایه فرهنگی در موقعیت نابرابر قرار می‌گیرند. در ایران، نابرابری دسترسی به مدارس باکیفیت، آموزش خصوصی و امکانات آموزشی دیجیتال، این شکاف را تشدید کرده است (مداح، ۱۳۹۰: ۹۰).

تونکونوف تأکید می‌کند که در جرم‌شناسی تارد، ضعف سرمایه فرهنگی می‌تواند به «فقر نمادین» منجر شود؛ یعنی فرد نه تنها فقیر اقتصادی، بلکه فاقد ابزارهای معنابخشی مشروع به زندگی است (Tonkonoff, 2014: 68). این وضعیت در ایران، به‌ویژه در میان جوانان بیکار و کم‌سواد، قابل مشاهده است. فقدان مهارت‌های اجتماعی و فرهنگی موجب می‌شود که فرد نتواند جایگاه مناسبی در نظام اجتماعی بیابد و در نتیجه به الگوهای جایگزین، از جمله بزهکاری، روی آورد.

سرولو با تمرکز بر بعد عاطفی نظریه تارد نشان می‌دهد که تجربه شکست تحصیلی اغلب با احساس شرم، طردشدگی و بی‌ارزشی همراه است (Cerulo, 2021: 46). این هیجانات منفی می‌توانند انگیزه پذیرش هنجارهای رسمی را تضعیف کرده و فرد را به سوی گروه‌هایی سوق دهند که ارزش‌های بدیل ارائه می‌دهند. در ایران، مطالعات کیفی

درباره نوجوانان بزهکار نشان می‌دهد که بسیاری از آن‌ها تجربه طرد آموزشی و شکست تحصیلی داشته‌اند (مداح، ۱۳۹۰: ۸۴-۸۱).

بورش نیز نشان می‌دهد که فضاهای آموزشی و فرهنگی بخشی از ساختار فضایی شهر هستند و نابرابری در توزیع آن‌ها بر الگوهای اجتماعی تأثیر می‌گذارد (Borch, 2005: 90). در کلان‌شهرهای ایران، تمرکز مدارس با کیفیت و مراکز فرهنگی در مناطق مرفه، موجب محرومیت نسبی ساکنان مناطق حاشیه‌ای شده است. این تمرکز فضایی، انتقال سرمایه فرهنگی را نامتوازن می‌کند و شبکه‌های تقلیدی منفی را در مناطق محروم تقویت می‌سازد.

از منظر نیزن، نظام آموزشی بخشی از «عموم‌های اجتماعی» است که ارزش‌ها را بازتولید می‌کند (Niezen, 2014: 49). هنگامی که این نظام کارکرد خود را از دست بدهد، ارزش‌های جایگزین در شبکه‌های غیررسمی شکل می‌گیرند. در ایران، ضعف پیوند میان آموزش رسمی و بازار کار نیز موجب شده است که تحصیل برای برخی جوانان فاقد معنا و کارکرد اجتماعی تلقی شود (شفیعی و شفیع، ۱۳۹۵: ۷). این بی‌معنایی آموزشی، فرآیند جامعه‌پذیری رسمی را تضعیف می‌کند.

در نهایت، تارد تأکید می‌کند که نظم اجتماعی پایدار تنها زمانی شکل می‌گیرد که الگوهای مشروع از طریق آموزش و فرهنگ به‌طور مستمر بازتولید شوند (Tarde, 1903: 102). در شرایطی که نابرابری آموزشی و ضعف سرمایه فرهنگی گسترده باشد، این بازتولید دچار اختلال می‌شود و الگوهای انحرافی جایگزین آن می‌گردند. بنابراین، از منظر نظریه تقلید، کاهش بزهکاری در ایران مستلزم اصلاح ساختارهای آموزشی، توزیع عادلانه سرمایه فرهنگی و تقویت پیوند میان آموزش، منزلت اجتماعی و فرصت‌های واقعی زندگی است.

۵-۵ چرخه بازتولید بزهکاری در ایران: از نابرابری تا زندان و بازگشت

به شبکه‌های تقلیدی

در نظریه تقلید گابریل تارد، جرم یک رویداد منفرد نیست، بلکه بخشی از یک زنجیره تقلیدی است که در آن رفتارها از فردی به فرد دیگر منتقل می‌شوند و در صورت عدم مداخله مؤثر، تثبیت می‌گردند (Tarde, 1903: 74). تارد تصریح می‌کند که «رفتارهای اجتماعی هنگامی پایدار می‌شوند که در یک محیط بسته تکرار شوند» (Tarde, 1903: 78). این اصل برای فهم چرخه بزهکاری در ایران اهمیت اساسی دارد، زیرا نشان می‌دهد که اگر محیط‌های اجتماعی اصلاح نشوند، جرم به صورت بازتولیدی ادامه خواهد یافت.

تونکونوف در بازسازی جرم‌شناسی تارد تأکید می‌کند که جرم در صورتی مزمین می‌شود که شبکه‌های اجتماعی حامی آن از بین نروند (Tonkonoff, 2014: 70). بیان دیگر، زندان یا مجازات به تنهایی چرخه جرم را قطع نمی‌کند؛ بلکه اگر فرد پس از مجازات به همان شبکه اجتماعی بازگردد، فرآیند تقلید دوباره فعال می‌شود. این تحلیل با وضعیت ایران همخوان است؛ زیرا مطالعات نشان می‌دهد که نرخ بازگشت مجدد به جرم

در میان برخی گروه‌های زندانیان قابل توجه است (مداح، ۱۳۹۰). در ایران، بسیاری از زندانیان از طبقات فرودست و مناطق محروم شهری هستند. پژوهش‌های اجتماعی نشان داده‌اند که تمرکز زندانیان در میان گروه‌های کم‌درآمد و دارای تحصیلات پایین بالاست (شفیعی و شفیع، ۱۳۹۵: ۵). این تمرکز نشان می‌دهد که نابرابری اقتصادی و آموزشی در تولید اولیه بزهکاری نقش دارد. اما مسئله مهم‌تر آن است که زندان خود می‌تواند به محیطی برای تشدید فرآیند تقلید بدل شود.

بارنز در تحلیل اندیشه تارد اشاره می‌کند که هر محیط اجتماعی بسته‌ای می‌تواند به کانون تولید الگوهای رفتاری خاص تبدیل شود (Barnes, 1919: 273). اگر زندان به محیطی تبدیل شود که در آن الگوهای مجرمانه تقویت شوند، افراد تازه‌وارد به‌جای بازاجتماعی‌شدن، در معرض یادگیری الگوهای پیشرفته‌تر جرم قرار می‌گیرند. این وضعیت با قانون فواصل تارد سازگار است، زیرا تماس نزدیک و مکرر میان مجرمان، انتقال مهارت‌ها و نگرش‌های انحرافی را تسریع می‌کند (Tarde, 1903: 34).

کینگ تأکید می‌کند که عاملیت فردی در نظریه تارد همواره رابطه‌ای است و در بستر شبکه معنا می‌یابد (King, 2016: 56). بنا بر این، اگر شبکه پس از آزادی تغییر نکند، انتظار تغییر رفتار نیز واقع‌بینانه نیست. در ایران، ضعف برنامه‌های بازپروری، محدودیت فرصت‌های شغلی برای سابقه‌داران و انگ اجتماعی، موجب می‌شود که بسیاری از آزادشدگان دوباره به شبکه‌های قبلی خود بازگردند (حسین بر و حسین بر، ۱۴۰۱). این بازگشت، چرخه تقلیدی جرم را تقویت می‌کند.

بری و تریفت مفهوم «اقتصاد تقلید» را در این زمینه مفید می‌دانند؛ زیرا نشان می‌دهد که رفتارهای اجتماعی در رقابت با یکدیگر قرار دارند (Barry & Thrift, 2007: 517). اگر پس از آزادی، گزینه‌های مشروع اقتصادی و اجتماعی در دسترس نباشد، الگوی مجرمانه همچنان کارآمدترین مدل باقی می‌ماند. در ایران، مشکلات اشتغال برای زندانیان آزادشده و تبعیض در استخدام، این وضعیت را تشدید کرده است (مداح، ۱۳۹۰: ۸۹-۸۱). بورش نشان می‌دهد که بازگشت به محلات حاشیه‌ای با شبکه‌های بسته اجتماعی، احتمال تداوم رفتار انحرافی را افزایش می‌دهد (Borch, 2005: 93). در بسیاری از شهرهای ایران، آزادشدگان به همان محیط‌های قبلی با تراکم جرم بالا بازمی‌گردند. این محیط‌ها نه تنها فرصت بازسازی اجتماعی را محدود می‌کنند، بلکه الگوهای پیشین را تقویت می‌نمایند. سرولو نیز بر بعد عاطفی بازتولید جرم تأکید می‌کند و نشان می‌دهد که تجربه طرد و انگ اجتماعی می‌تواند فرد را به سمت همان گروه‌های پیشین سوق دهد (Cerulo, 2021: 48). در ایران، انگ اجتماعی نسبت به سابقه کیفری موجب انزوای اجتماعی فرد می‌شود. این انزوا، فرآیند بازپذیری اجتماعی را دشوار کرده و احتمال پیوستن دوباره به شبکه‌های مجرمانه را افزایش می‌دهد.

تارد در اثر «قوانین اجتماعی» اشاره می‌کند که برای مهار چرخه جرم، باید «امواج تقلیدی مثبت» جایگزین امواج منفی شوند (Tarde, 2000: 118). این گزاره نشان

می‌دهد که سیاست‌های کیفری صرفاً تنبیهی، بدون مداخله در شبکه‌های اجتماعی، نمی‌توانند چرخه بازتولید را متوقف کنند. در ایران، ضعف برنامه‌های حمایتی پس از آزادی، عدم دسترسی به خدمات روان‌شناختی و مهارت‌آموزی، و محدودیت‌های اجتماعی، موجب شده‌اند که این امواج مثبت به‌درستی شکل نگیرند (شفیعی و شفیعی، ۱۳۹۵: ۹-۷۵). در نهایت، چرخه بازتولید بزهکاری در ایران از نابرابری‌های ساختاری آغاز می‌شود و با شکل‌گیری شبکه‌های تقلیدی رفتار مجرمانه تداوم می‌یابد. در ادامه، اعمال مجازات بدون بازسازی شبکه‌های اجتماعی و حمایتی، موجب بازگشت افراد به همان محیط‌های پیشین می‌شود؛ محیط‌هایی که پیش‌تر زمینه بروز بزهکاری را فراهم کرده‌اند. این بازگشت، به تقویت مجدد امواج تقلیدی و تثبیت الگوهای انحرافی می‌انجامد. بر این اساس، این چرخه تنها زمانی قابل مهار است که مداخله هم‌زمان در سطوح ساختاری، نهادی و شبکه‌ای صورت گیرد و فرآیندهای انتقال رفتار به‌طور مؤثر اصلاح شوند.

۶- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش تحلیل رابطه نابرابری اجتماعی و بزهکاری در ایران با تکیه بر نظریه تقلید گابریل تارد بوده است. نتایج نشان می‌دهد که بزهکاری در جامعه ایران را نمی‌توان صرفاً به عوامل اقتصادی یا ضعف فردی فروکاست، بلکه این پدیده در بستر شبکه‌های اجتماعی، فرآیندهای یادگیری تقلیدی و الگوهای منزلتی بازتولید می‌شود. نابرابری اقتصادی، آموزشی، نهادی و نمادین، از طریق تضعیف مسیرهای مشروع ارتقای اجتماعی، زمینه شکل‌گیری الگوهای جایگزین نامشروع را فراهم می‌کند. تحلیل‌های انجام‌شده نشان داد که شبکه‌های همسالان، رسانه‌ها، محیط‌های آموزشی، فضاها شهری و نهادهای کیفری، هر یک به‌عنوان بسترهای انتقال رفتار عمل می‌کنند. در این میان، ضعف اعتماد نهادی، ناکارآمدی نظام آموزشی، تمرکز فقر در مناطق حاشیه‌ای و محدودیت فرصت‌های شغلی، موجب تقویت امواج تقلیدی منفی شده است. زندان نیز در بسیاری موارد، به‌جای قطع چرخه جرم، به محیطی برای بازتولید شبکه‌های بزهکارانه تبدیل می‌شود. بر اساس چارچوب نظری تارد، جرم زمانی تثبیت می‌شود که به الگوی اجتماعی قابل تقلید بدل گردد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که در برخی بسترهای اجتماعی ایران، موفقیت نامشروع، قانون‌گریزی و رفتارهای غیررسمی به‌تدریج مشروعیت نمادین یافته‌اند و این امر فرآیند بازتولید بزهکاری را تشدید کرده است. از منظر سیاست‌گذاری، نتایج تحقیق بر ضرورت عبور از رویکردهای صرفاً تنبیهی تأکید دارد. کاهش پایدار بزهکاری مستلزم مداخله هم‌زمان در سطوح اقتصادی، فرهنگی، نهادی و شبکه‌ای است. تقویت سرمایه فرهنگی، بازسازی اعتماد نهادی، توسعه فرصت‌های شغلی، حمایت از بازپذیری اجتماعی زندانیان و ترویج الگوهای مشروع موفقیت، از جمله راهبردهای کلیدی در این مسیر

به شمار می آیند. در نهایت، این پژوهش نشان می دهد که نظریه تقلید تارد ظرفیت بالایی برای تحلیل بزهکاری در جامعه ایران دارد و می تواند مبنایی نظری برای پژوهش های آینده و طراحی سیاست های پیشگیرانه جامع فراهم سازد.

استناد به این مقاله: کرمی، علی اکبر، شادمانفر، محمدرضا، کارگری، نوروز. (۱۴۰۵). نابرابری اجتماعی و وضعیت بزهکاری در ایران: تحلیلی مبتنی بر نظریه تقلید گابریل تارد، فصلنامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی،

۲۰(۷۴)، ۱۱۳-۱۳۸

The Islamic Revolution Approach Quarterly is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

منابع و مآخذ:

- احمدی، ح.، و ایمان، م. (۱۳۸۴). فرهنگ فقر، حاشیه‌نشینی و گرایش به رفتار بزهکارانه در میان جوانان حاشیه‌نشین ده‌پاله شیراز در سال ۱۳۸۳. *پژوهشی دانشگاه اصفهان*، ۱۹، ۹۹-۱۱۸.
- آذرین قهفرخی، م. (۱۳۹۵). بررسی نظریه تأثیر تقلید بر رفتار اجتماعی گابریل تارد. در *مجموعه مقالات اولین کنفرانس ملی فقه، حقوق و روانشناسی*. شیراز.
- جمالی، م. (۱۴۰۴). بررسی نظریه تأثیر تقلید بر رفتار اجتماعی گابریل تارد. بازبایی شده از <https://civilica.com/doc/2401258>
- جهان صنعت. (۱۴۰۴). فقر، بیکاری و رشد سرفت در ایران. *روزنامه جهان صنعت*. بازبایی شده از <https://www.jahanesanat.ir>
- حسین‌بر، ر.، و حسین‌بر، ح. (۱۴۰۱). نگاهی دقیق‌تر به بزهکاری (علل، پیشگیری). در *مجموعه مقالات هشتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی ایران*. تهران. بازبایی شده از <https://civilica.com/doc/1510921>
- خوش‌خبر. (۱۴۰۴، ۲ دی). زخم فقر و بزه، بر پیکر مردمانی که تقدیر حاشیه‌نشین‌شان کرد خوش‌خبر. بازبایی شده از <https://khooshkhabar.com/36732>
- شاتی‌طلب، ژ.، و حاجتی کرمانی، ف. (۱۳۸۷). فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی. *فصلنامه رفاه اجتماعی*، ۷(۲۸).
- شفیعی، م.س.، و شفیع، ش. (۱۳۹۵). بررسی آسیب‌شناسانه و پیشگیرانه بزهکاری در سنین نوجوانی. در *مجموعه مقالات دومین کنفرانس ملی چارسوی علوم انسانی ایران*.
- طاهری کیا، ح. (۱۳۹۳). گابریل تارد، تغییرات اجتماعی و ایدئولوژی. *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۵(۴).
- فضلی، م.، و دارابی‌پناه، ش. (۱۳۹۵). تحلیل آثار حبس بر زندانیان زن در پرتو نظریه «قوانین تقلید» گابریل تارد. *پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی*، ۷.
- کریمی، ع. ا.، شادمانفر، م.، و کارگری، ن. (۱۴۰۳). رویکرد اجتماعی در سیاستگذاری کیفی در ایران پس از انقلاب اسلامی براساس مدل گابریل تارد. *رهیافت انقلاب اسلامی*، ۱۸(۶۹)، ۲۵۵-۲۸۰.
- متولی‌زاده نایینی، ن. (۱۳۹۹). نظریه جرم‌شناختی تقلید و آموزه‌های اسلامی. در *مجموعه مقالات ششمین همایش بین‌المللی مطالعات دینی و علوم انسانی در جهان اسلام*. تهران. بازبایی شده از <https://civilica.com/doc/1179189>
- مداح، م. (۱۳۹۰). بررسی و تحلیل رابطه میان نابرابری درآمدی و نرخ انواع جرم در ایران. *مطالعات و سیاست‌های اقتصادی*، ۷(۱)، ۷۵-۹۰. <https://doi.org/10.22096/esp.2011.26190>
- نصیری، پ.، نصیری، ا.، و نصیری، و. (۱۴۰۲). تحلیل و بررسی امنیت زندگی و بزهکاری در بافت‌های ناکارآمد شهری در شهر پارس‌آباد. *جغرافیا و روابط انسانی*، ۱۴(۵)، ۴۵۱-۵۱۶.
- نورایی، س.، و دالکی، ت. (۱۴۰۴). تأثیر فقر و نابرابری‌های اجتماعی در بروز جرم و بحران‌های اجتماعی. در *مجموعه مقالات هجدهمین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در تعلیم و تربیت، روانشناسی، فقه و حقوق و علوم اجتماعی*. شیروان.
- وظیفه‌دان، س. (۱۴۰۰). جرم‌شناختی کیفر حبس بر زندانیان تحت نظریه یاددهی و یادگیری قوانین گابریل تارد (مطالعه موردی زندانیان مشهد). در *مجموعه مقالات سومین کنفرانس بین‌المللی توسعه و ترویج علوم انسانی و مدیریت در جامعه ایران*.
- 1- Barnes, Harry E. (1919), "The Philosophy of the State in the Writings of Gabriel Tarde," *Journal of The Philosophical Review*, Vol. 28, No. 3, Pp. 248-279.
- 2- Barry, Andrew. & Thrift, Nigel (2007), "Gabriel Tarde: imitation, invention and economy", *Journal of Economy and Society*, Vol. 36, No.4: 509-525.
- 3- Borch, Christian (2005), "Urban Imitations: Tarde's Sociology Revisited", *Theory, Culture & Society*, Vol. 22, No. 3: 81-100.
- 4- Brighenti, Andrea Mubi (2010), "Tarde, Canetti, and Deleuze on crowds and packs". *Journal of Classical Sociology*, Vol. 10. No. 4: 291-314.
- 5- Cerulo, M. (2021). Gabriel Tarde. In *The Emotions in the Classics of Sociology* (pp. 39-

- toward delinquent behavior among marginalized youth in Dah-Piyaleh, Shiraz (2004). University of Isfahan Research Journal, 19, 99–118. {in persian}
- Azarian Ghahfarokhi, M. (2016). Examining Gabriel Tarde's theory of the influence of imitation on social behavior. Proceedings of the First National Conference on Fiqh, Law, and Psychology, Shiraz. {in persian}
- Jamali, M. (2025). Examining Gabriel Tarde's theory of the influence of imitation on social behavior. Civilica. {in persian}
- Jahan-e Sanat. (2025). Poverty, unemployment, and the rise of theft in Iran. Jahan-e Sanat Newspaper. {in persian}
- Hosseinbar, R., & Hosseinbar, H. (2022). A closer look at delinquency (Causes and prevention). Proceedings of the Eighth National Scientific Conference on the Development and Promotion of Educational Sciences and Psychology in Iran, Tehran. {in persian}
- Khooshkhabar. (2025, December 23). The wounds of poverty and crime on the lives of people destined for marginalization. Khooshkhabar. {in persian}
- Shati Talab, Z., & Hojjati Kermani, F. (2008). Poverty and social capital in rural society. Social Welfare Quarterly, 7(28). {in persian}
- Shafei, M. S., & Shafei, S. (2016). A pathological and preventive analysis of juvenile delinquency. In Proceedings of the Second National Conference on Human Sciences. Iran. {in persian}
- Taherikia, H. (2014). Gabriel Tarde, social change, and ideology. Iranian Journal of Sociology, 15(4). {in persian}
- Fazli, M., & Darabipanah, S. (2016). An analysis of the effects of imprisonment on female prisoners in light of Gabriel Tarde's theory of the "laws of imitation." Criminal Law and Criminology Research, 7(Spring–Summer). {in persian}
- Karami, A. A., Shadmanfar, M., & Kargari, N. (2024). The social approach in Iran's criminal policymaking after the Islamic Revolution based on Gabriel Tarde's model. Approach to the Islamic Revolution, 18(69), 255–280. {in persian}
- Motavallizadeh Naeini, N. (2020). The criminological theory of imitation and Islamic teachings. Proceedings of the Sixth International Conference on Religious Studies and Humanities in the Islamic World, Tehran. {in persian}
- Maddah, M. (2011). An analysis of the relationship between income inequality and crime rates in Iran. Economic Studies and 53). Routledge.
- 6- Cerulo, M. (2021). Gabriel Tarde. In *The Emotions in the Classics of Sociology* (pp. 39-53). Routledge.
- 7- Gardhouse, A. K. (2025). *Gabriel Tarde and the Relational Foundations of Agency* (Doctoral dissertation).
- 8- Gardhouse, A. K. (2025). *Gabriel Tarde and the Relational Foundations of Agency* (Doctoral dissertation).
- 9- King, A. (2016). *Gabriel Tarde and contemporary social theory*. *Sociological Theory*, 34(1), 45-61.
- 10- Marrero-Guillamón, Isaac (2013), "Actor-Network Theory, Gabriel Tarde and the Study of an Urban Social Movement: The Case of Can Ricart, Barcelona", *Journal of Qual Sociol*, No. 36: 403–421.
- 11- Nachtomy, Ohad (2007), *Possibility, agency, and individuality in Leibnitz's metaphysics*. The Netherlands: Springer Press.
- 12- Niezen, Ronald (2014), "Gabriel Tarde's publics". *Journal of History of the Human Sciences*, Vol. 27. No.2.: 41–59.
- 13- Papliloud, Christian (2004), "UNDERSTANDING INTERACTIVITY WITH GABRIEL TARDE". *Journal of Distinktion*, No.9: 83-102.
- 14- Renneville, M. (2018). *Gabriel Tarde, the Swallow of French Criminology*. The Anthem Companion to Gabriel Tarde, 103-118.
- 15- Tarde, Gabriel (1903), *The laws of imitation*, (Elsie Clews Parsons Trans). New York: The Mershon Company Press.
- 16- Tarde, Gabriel (2000), *Social laws: An outline of sociology*. (Howard C. Warren Trans). New York: Batoche Books Kitchener Press.
- 17- Tarde, Gabriel (2012), *Monadology and Sociology*, (Theo Lorenc Edit. & Trans.). Melbourne: Re-press.
- 18- Tonkonoff, S. (2014). *Crime as social excess: Reconstructing Gabriel Tarde's criminal sociology*. *History of the Human Sciences*, 27(2), 60-74.
- 19- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2021). *Global study on homicide 2021*. Vienna: UNODC.
- 20- Walker Jr, B. D. (2022). *Evaluating the Concepts of the Tarde Imitation Theory and Its Impact on Training Effectiveness for Law Enforcement in Times of Disaster*.
- 21- Walker Jr, B. D. (2022). *Evaluating the Concepts of the Tarde Imitation Theory and Its Impact on Training Effectiveness for Law Enforcement in Times of Disaster*.
- {in persian}**
Ahmadi, H., & Iman, M. (2005). *Culture of poverty, marginalization, and tendencies*

of sociology (H. C. Warren, Trans.). Batoche Books.

Tarde, G. (2012). *Monadology and sociology* (T. Lorenc, Ed. & Trans.). Re-Press.

Tonkonoff, S. (2014). Crime as social excess: Reconstructing Gabriel Tarde's criminal sociology. *History of the Human Sciences*, 27(2), 60–74.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). *Global study on homicide 2021*. UNODC.

Walker Jr., B. D. (2022). Evaluating the concepts of the Tarde imitation theory and its impact on training effectiveness for law enforcement in times of disaster.

Policies, 7(1), 75–90. {in persian}

Nasiri, P., Nasiri, A., & Nasiri, V. (2023). Analysis of life security and crime in inefficient urban fabrics in Parsabad. *Geography and Human Relations*, 14(5), 451–516. {in persian}

Nouraei, S., & Dalaki, T. (2025). The impact of poverty and social inequalities on crime and social crises. *Proceedings of the Eighteenth National Conference on New Research in Education, Psychology, Fiqh, Law, and Social Sciences, Shirvan*. {in persian}

Vazifehdan, S. (2021). A criminological analysis of imprisonment under Gabriel Tarde's theory of teaching and learning (Case study: Prisoners in Mashhad). In *Proceedings of the Third International Conference on the Development and Promotion of Humanities and Management in Society, Iran*. {in persian}

Barnes, H. E. (1919). The philosophy of the state in the writings of Gabriel Tarde. *The Philosophical Review*, 28(3), 248–279.

Barry, A., & Thrift, N. (2007). Gabriel Tarde: Imitation, invention and economy. *Economy and Society*, 36(4), 509–525.

Borch, C. (2005). Urban imitations: Tarde's sociology revisited. *Theory, Culture & Society*, 22(3), 81–100.

Brighenti, A. M. (2010). Tarde, Canetti, and Deleuze on crowds and packs. *Journal of Classical Sociology*, 10(4), 291–314.

Cerulo, M. (2021). Gabriel Tarde. In *The Emotions in the Classics of Sociology* (pp. 39–53). Routledge.

Gardhouse, A. K. (2025). *Gabriel Tarde and the relational foundations of agency* (Doctoral dissertation).

King, A. (2016). Gabriel Tarde and contemporary social theory. *Sociological Theory*, 34(1), 45–61.

Marrero-Guillamón, I. (2013). Actor-network theory, Gabriel Tarde and the study of an urban social movement: The case of Can Ricart, Barcelona. *Qualitative Sociology*, 36, 403–421.

Nachtomy, O. (2007). *Possibility, agency, and individuality in Leibniz's metaphysics*. Springer.

Niezen, R. (2014). Gabriel Tarde's publics. *History of the Human Sciences*, 27(2), 41–59.

Papiloud, C. (2004). Understanding interactivity with Gabriel Tarde. *Distinktion*, 9, 83–102.

Renneville, M. (2018). Gabriel Tarde, the swallow of French criminology. In *The Anthem Companion to Gabriel Tarde* (pp. 103–118). Anthem Press.

Tarde, G. (1903). *The laws of imitation* (E. C. Parsons, Trans.). The Mershon Company.

Tarde, G. (2000). *Social laws: An outline*